

Kriminalstatistik

brå

 Sveriges officiella statistik

2023

Kriminalvård

Frivård

Brå – kunskapscentrum för rättsväsendet

Myndigheten Brå verkar för att brottsligheten minskar och tryggheten ökar i samhället. Det gör vi genom att ta fram fakta och sprida kunskap om brottslighet, brottsbekämpning och brottsförebyggande arbete, till i första hand regeringen och myndigheter inom rättsväsendet.

Publikationen finns som pdf på www.bra.se. På begäran kan Brå ta fram ett alternativt format. Frågor om alternativa format skickas till tillgangligt@bra.se

Vid citat eller användande av tabeller, figurer och diagram ska källan Brå anges. För att återge bilder, fotografier och illustrationer krävs upphovspersonens tillstånd.

urn: nbn: se: bra-11801180

© Brottsförebyggande rådet 202424
Enheten för rättsstatistik

Omslagsillustration: Susanne Engman

Produktion: Brottsförebyggande rådet, Box 1386, 111 93 Stockholm

Telefon 08-527 58 400, e-post registrator@bra.se, www.bra.se

Denna publikation kan laddas ner från Brås webbplats www.bra.se/publikationer.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	3
Huvudresultat för 2023	3
Inledning	5
Tolkning av statistiken	5
Begrepp och definitioner.....	6
Resultat	8
Villkorlig frigivning med övervakning	8
Påbörjade verkställigheter inom frivården	10
Frivårdsinsatsernas utveckling	16
Beskrivning av statistiken	20
Statistikens ändamål.....	20
Statistikens innehåll.....	20
Insamling och bearbetning	21
Jämförbarhet över tid	21

Sammanfattning

Till Kriminalvården kommer personer som dömts till fängelse, ungdomsövervakning, skyddstillsyn, eller villkorlig dom med samhällstjänst. Påföljderna kan avtjänas genom olika typer av verkställigheter i anstalt (fängelse) eller inom frivården.

Frivården övervakar klienter som avtjänar frivårdspåföljder som skyddstillsyn, samhällstjänst, ungdomsövervakning, eller avtjänar fängelsepåföljder genom intensivövervakning med elektronisk kontroll (fotboja), samt klienter som är villkorligt frigivna med övervakning.

I den officiella kriminalvårdsstatistiken över frivården ges en översiktlig bild av insatserna inom frivårdens verksamhet. Den beskriver nivå och utveckling av personer som blivit villkorligt frigivna med övervakning samt nivån och utvecklingen över tid vad det gäller antalet personer som påbörjat en verkställighet inom frivården.

Huvudresultat för 2023

Nedan ges en sammanfattning av huvudresultaten över statistiken för villkorligt frigivna med övervakning samt påbörjade verkställigheter inom frivården.

Villkorligt frigivna med övervakning

- Under 2023 var totalt 6 438 personer villkorligt frigivna från fängelse med övervakning, vilket jämfört med 2022 innebar en ökning med 5 procent (+328 personer). Jämfört med 2014 var det en ökning med 60 procent.
- Det vanligaste huvudbrottet hos personer som var villkorligt frigivna med övervakning 2023 var narkotikabrott, 33 procent hade avtjänat en fängelsepåföljd för detta brott.

Påbörjade verkställigheter inom frivården

- År 2023 var det totalt 11 472 personer som påbörjade en verkställighet inom frivården. Av dessa var 16 procent kvinnor och 84 procent män. Jämfört med 2022 har det totala antalet personer som påbörjat en verkställighet inom frivården ökat med 9 procent (+985 personer). Jämfört med 2014 var antalet som påbörjat en verkställighet inom frivården 5 procent lägre.
- Skyddstillsyn var 2023 den vanligaste verkställigheten inom frivården (55 %), följt av villkorlig dom med samhällstjänst (28 %) och övervakning med elektronisk kontroll, så kallad fotboja (16 %). Påföljden ungdomsövervakning utgjorde totalt 1 procent av samtliga frivårdsverkställigheter.
- Under 2023 påbörjades skyddstillsyn för totalt 6 307 personer. Av dessa var 1 096 kvinnor och 5 211 män. Jämfört med 2022 innebar det en ökning med totalt 347 personer (+6 %). Jämfört med 2014 var nivån 2 procent lägre. Det vanligaste huvudbrottet 2023 var narkotikabrott (41 %).
- Totalt påbörjade 3 200 personer en villkorlig dom med samhällstjänst under 2023. Av dessa var 481 kvinnor och 2 719 män. Jämfört med 2022 innebar det en ökning med 359 personer (+13 %). Jämfört med 2014 var nivån 17 procent lägre. De vanligaste huvudbrotten 2023 var misshandel och trafikbrott (30 % respektive 25 %).
- Under 2023 påbörjades intensivövervakning med elektronisk kontroll (så kallad fotboja) för 1 820 personer, varav 258 kvinnor och 1 562 män. Jämfört med 2022 var det en ökning med totalt 13 procent (+206 personer). Jämfört med 2014 var det totala antalet 3 procent lägre (+20 % bland kvinnorna och -6 % bland männen). De vanligaste huvudbrotten bland personer som påbörjat en intensivövervakning med elektronisk kontroll under 2023 var trafikbrott (54 %).
- Under 2023 påbörjade 145 personer ungdomsövervakning. Av dessa var 4 flickor och kvinnor och 141 pojkar och män. Det motsvarade 1 procent av samtliga påbörjade verkställigheter inom frivården det året.

Inledning

Statistiken över frivård redovisar personer som påbörjat en verkställighet inom frivården, eller en annan insats administrerad av kriminalvårdens frivårdsorganisation. Redovisningen avser antalet påbörjade verkställigheter eller en andra insats administrerad av frivården under året uppdelat på två delpopulationer:

- personer som påbörjade övervakningar efter villkorlig frigivning under året
- personer som påbörjat en verkställighet inom frivården under året.

En person kan förekomma i statistiken flera gånger under samma år om personen har påbörjat en insats inom kriminalvården vid flera tillfällen under året.

Tolkning av statistiken

Tänk på det som tas upp i det här avsnittet när du tolkar statistiken över frivård.

Statistiken är deskriptiv

Det innebär att den inte ger några djupgående förklaringar till de förändringar som skett under den redovisade perioden. Vid tolkning av resultaten bör man dock tänka på att kriminalvårdsstatistiken påverkas av inflödet av ärenden som handläggs av myndigheterna tidigare i rättskedjan, främst av domstolarna.

Skillnader i struktur mellan män och kvinnor

Man bör ta hänsyn till att män oftast står för den övervägande andelen av de som påbörjar en insats inom frivården. Vid detaljerade redovisningar är antalet kvinnor därmed litet. Det kan med andra ord i dessa fall vara svårt att dra några säkra slutsatser över utvecklingen av frivårdspåföljder för kvinnor.

Antalsmässigt små kategorier kan uppvisa stor variation

För antalsmässigt små brottskategorier bör man tänka på att även små förändringar i antal kan resultera i stora procentuella upp- och nedgångar.

Statistiken redovisas som regel uppdelat på kön

I vissa fall redovisas ingen könsuppdelning. Det kan bero på att totalpopulationen är så pass liten att en uppdelning på kön inte är lämplig.

Begrepp och definitioner

Frivården: Frivården ansvarar för påföljder i frihet. Frivården administrerar övervakningen av personer som frigivits villkorligt, personer som dömts till skyddstillsyn personer som dömts till ungdomsövervakning samt personer som avtjänar sitt fängelsestraff i form av intensivövervakning med elektronisk kontroll. Frivården administrerar även samhällstjänsten för personer som dömts till villkorlig dom med samhällstjänst.

Intensivövervakning med elektronisk kontroll (IÖV): IUÖ är ett sätt att med hjälp av en så kallad fotboja verkställa ett utdömt fängelsestraff om högst 6 månader utanför anstalt.

Påbörjad verkställighet inom frivården: Är ett sammanfattande begrepp för påbörjade verkställigheter som rör intensivövervakning med elektronisk kontroll, skyddstillsyn, villkorlig dom, samt ungdomsövervakning.

Samhällstjänst: Samhällstjänst innebär en skyldighet att utföra ett samhällsnyttigt och oavlönat arbete i lägst 40 och högst 240 timmar. Samhällstjänst kan utföras i samband med skyddstillsyn och villkorlig dom. Det är kriminalvården som administrerar samhällstjänsten.

Skyddstillsyn: Skyddstillsyn är en påföljd som innebär en prøvotid på tre år, då den dömd ska vara skötsam och försörja sig efter förmåga. I minst ett år av den tiden är personen under övervakning. Efter ett år kan frivården besluta om att låta övervakningen upphöra innan prøvotiden löpt ut, om inte personen av särskilda skäl anses vara i behov av övervakning under längre tid. Under övervakningen kan den dömd meddelas föreskrift om t.ex. missbruksvård, som han eller hon är skyldig att följa. Skyddstillsyn får utdömas för ett brott där rätten anser att påföljden inte kan stanna vid böter. Påföljden kan förenas med böter, fängelse eller samhällstjänst. Vid val av påföljd ska rätten beakta om skyddstillsyn kan bidra till att den tilltalade avhåller sig från fortsatt brottslighet. Om den dömda missköter sig kan det leda till nya föreskrifter eller en varning. Vid allvarlig misskötsamhet kan skyddstillsynen komma att upphävas och ersättas av en annan påföljd, till exempel fängelse.

Ungdomsövervakning: Den som är mellan 15 och 17 år kan dömas till ungdomsövervakning i 6–12 månader. I undantagsfall kan även 18–21-åringar dömas till den här påföljden om brottet begicks innan personen fyllde 18 år. Ungdomsövervakning kan vara aktuellt för den som har begått ett allvarligt brott eller som har gjort sig skyldig till upprepad brottslighet, i de fall där varken ungdomsvård eller ungdomstjänst anses vara tillräckligt ingripande påföljder. Påföljden innebär att den unga är skyldig att följa en verkställighetsplan som innehåller olika föreskrifter som meddelas av Kriminalvården.

Villkorlig dom: Den som har begått ett brott som kräver ett strängare straff än böter i vissa fall kan dömas till villkorlig dom i stället för fängelse. Den som döms till villkorlig dom får en prøvotid på två år utan övervakning, under vilken personen ska vara skötsam och efter förmåga försörja sig själv. Rätten får döma till villkorlig dom om påföljden inte bedöms kunna stanna vid böter. Villkorlig dom kan förenas med föreskrifter om dagsböter, samhällstjänst, eller arbete för att begränsa en skada som brottet har bidragit till. Personen kommer enbart till Kriminalvården om domen är förenad med samhällstjänst. Då är det frivården som administrerar samhällstjänsten.

Villkorlig frigivning: Innebär att den som dömts till fängelse på viss tid ska friges villkorligt när två tredjedelar av ett tidsbestämt fängelsestraff, dock minst trettio dagar, har avtjänats. Om det finns särskilda skäl mot villkorlig frigivning ska frigivningen skjutas upp, till exempel om den intagne: inte har deltagit i eller har misskött anvisade åtgärder som syftar till att förebygga återfall i brott eller på annat sätt främja hans eller hennes anpassning i samhället, eller annars på ett allvarligt sätt har brutit mot de föreskrifter och villkor som gäller för verkställigheten. Den som frigivits villkorligt har en prøvotid som motsvarar den tid som återstår av straffet, dock minst ett år. Frivården beslutar om personen ska ha övervakning under prøvotiden. Villkorlig frigivning regleras i 26 kap. Brottsbalken.

För en mer detaljerad beskrivning av statistiken, se Kvalitetsdeklaration för Kriminalvård – Frivård på Brås webbplats, www.bra.se.

Resultat

I sammanställningen som följer i denna rapport redovisas huvudresultaten från statistiken över frivårdsinsatser inom kriminalvården 2023. Först redovisas antalet villkorligt frigivna personer som har påbörjat sin övervakning inom frivården 2023. Sedan redovisas nivån och utvecklingen av antalet personer som har påbörjat en verkställighet inom frivården under 2023. Därefter följer en redovisning utifrån de olika frivårdsinsatserna. Jämförelser av nivåerna över tid görs i förhållande till nivåerna under 2022 och 2014.¹

Villkorlig frigivning med övervakning

Villkorlig frigivning² kan ske när en person avtjänat två tredjedelar av fängelsestraffet. Efter frigivningen har personen en prøvotid som motsvarar det som återstår av straffet, dock minst ett år. I vissa fall beslutar frivården att personen ska ha övervakning under prøvotiden.

Statistiken över personer som villkorligt frigivits med övervakning är inte uppdelad på kön.

Villkorligt frigivna med övervakning

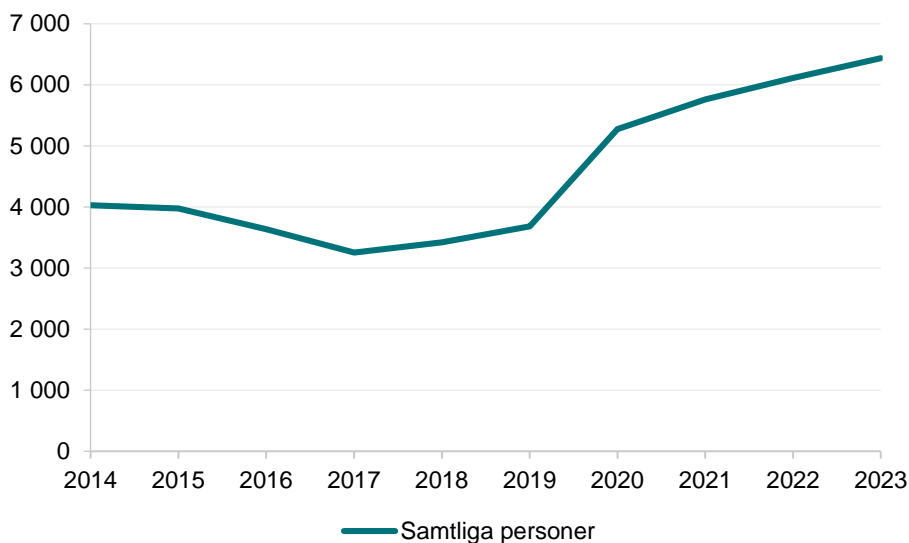
År 2023 inleddes övervakning av totalt 6 438 villkorligt frigivna, vilket jämfört med 2022 innebar en ökning med 5 procent (+328 personer). Jämfört med 2014 var det en ökning med 60 procent (+2 409 personer).

Ökningen av antalet villkorligt frigivna personer med övervakning korresponderar väl både med antalet personer som påbörjat fängelseverkställighet och personer som avslutat en fängelseverkställighet under samma period. Efter nedgångar under åren 2016–2017 började antalet villkorligt frigivna att öka. Ökningen fortsatte därefter fram till 2023.

¹ Från och med 2021 redovisas exakta sifferuppgifter i text och tabeller för absoluta tal, i stället för som tidigare avrundat till tre informationsgivande siffror. Procenttal i text och tabeller är dock fortsatt avrundade till heltal. Så att 12,2 procent till exempel blir 12 procent, och 10,6 procent blir 11 procent. Alla beräkningar och uppgifter som utgör underlag till figurer baseras dock på ej avrundade siffror. För exakta procentuppgifter, se de grundtabeller som finns på statistiksidorna på www.bra.se.

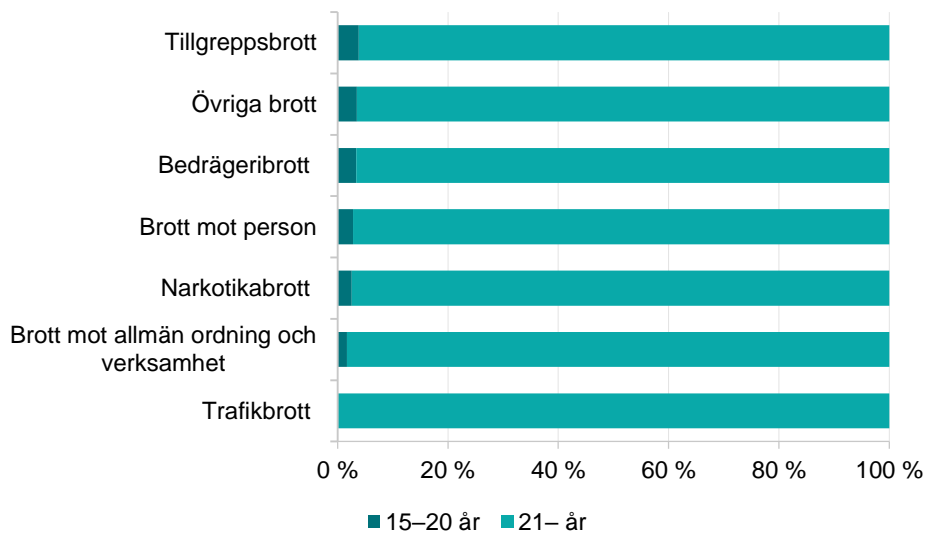
² Se Brottsbalken kapitel 26, paragraf 10.

Figur 1. Villkorligt frigivna personer med övervakning, 2014–2023.

Totalt 97 procent av de som påbörjade en villkorlig frigivning under 2023 var 21 år eller äldre. Även det stämmer överens med åldersfördelningen av de som togs in på anstalt under anslutande period.

Figur 2. Villkorligt frigivna personer med övervakning 2023, utifrån brottstyp och ålder.

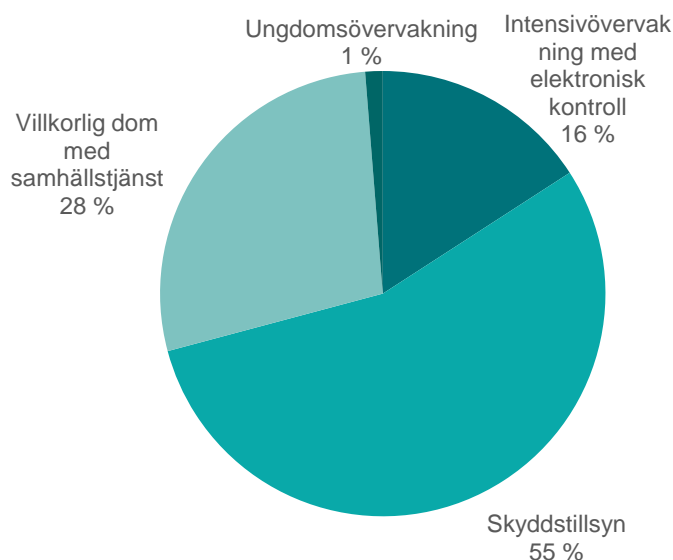

Det enskilt vanligaste huvudbrottet hos de personer som blev villkorligt frigivna med övervakning var narkotikabrott. Under 2023 hade en tredjedel av de som blev villkorligt frigivna med övervakning (33 %) avtjänat en fängelsepåföljd för narkotikabrott.

Påbörjade verkställigheter inom frivården

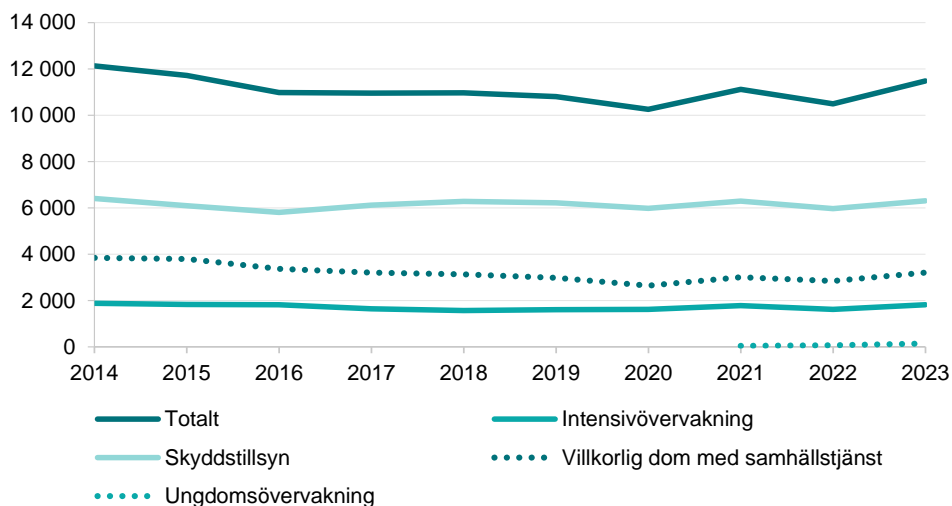
Totalt 11 472 personer påbörjade en verkställighet inom frivården under 2023, och av dessa var 1 839 kvinnor och 9 633 män. Det innebär att 16 procent av frivårdsverkställigheterna avsåg kvinnor och 84 procent avsåg män. Mer än hälften av verkställigheterna utgjordes av skyddstillsyn (55 %), och drygt en fjärdedel (28 %) utgjordes av villkorlig dom med samhällstjänst.

Figur 3. Andel personer som påbörjat en frivårdsverkställighet utifrån typ av verkställighet 2023.

Jämfört med 2022 har det totala antalet personer som påbörjat en verkställighet inom frivården ökat med 9 procent (+985 personer). Den största antalsmässiga ökningen har skett bland de personer som fått villkorlig dom med samhällstjänst. De har ökat med 13 procent (+359 personer). Jämfört med 2014 var det totala antalet personer som påbörjat en verkställighet inom frivården 5 procent lägre (-654 personer). Den största antalsmässiga minskningen har skett bland de personer som fått en villkorlig dom med samhällstjänst. De har minskat med 17 procent (-644 personer).

Figur 4. Antal personer med påbörjad frivårdsverkställighet, efter typ av verkställighet 2014–2023.

Sett till samtliga verkställigheter administrerade av frivården sammantaget (exklusive ungdomsövervakning) utgjordes den största åldersgruppen av 30–39 åringar. Åldersgruppen stod för totalt 26 procent (2 985 personer) av de tre frivårdsinsatserna villkorlig dom med samhällstjänst, intensivövervakning med elektronisk kontroll samt skyddstillsyn.

Unga, mellan 15–20 år, stod för totalt 10 procent av samtliga påbörjade verkställigheter inom frivården. I den här åldersgruppen var skyddstillsyn den vanligaste frivårdsinsatsen.

De äldsta åldersgrupperna, personer från 50 år och uppåt, stod för totalt 20 procent av samtliga påbörjade verkställigheter inom frivården. Även i den här åldersgruppen var den vanligaste insatsen skyddstillsyn. Av de personer som påbörjade en intensivövervakning med elektronisk kontroll (fotboja) var 32 procent 50 år eller äldre.

Tabell 1. Antal personer med en påbörjad frivårdsverkställighet 2023, efter verkställighetsform och ålder.

Ålder	Intensiv- över- vakning med elektron- isk kontroll antal	Intensiv- över- vakning med elektron- isk kontroll procent	Skydds- tillsyn antal	Skydds- tillsyn procent	Vill- korlig dom med sam- hälls- tjänst antal	Vill- korlig dom med sam- hälls- tjänst procent	Ung- doms- över- vak- ning antal	Ung- doms- över- vak- ning procent
15–20 år	24	1 %	802	13 %	192	6 %	145	100 %
21–24 år	154	8 %	830	13 %	372	12 %	-	0 %
25–29 år	199	11 %	994	16 %	400	13 %	-	0 %
30–39 år	444	24 %	1 715	27 %	826	26 %	-	0 %
40–49 år	416	23 %	1 062	17 %	623	19 %	-	0 %
50–59 år	319	18 %	619	10 %	486	15 %	-	0 %
60– år	264	15 %	285	5 %	301	9 %	-	0 %
Totalt	1 820	100 %	6 307	100 %	3 200	100 %	145	100 %

Vilka brott de personer som har påbörjat en verkställighet inom frivården har dömts för varierar mellan de olika verkställighetstyperna. Det finns dock några brott som förekommer oftare än andra. De vanligaste huvudbrotten var narkotikabrott, brott mot person och trafikbrott.

Andelen kvinnor av samtliga personer som påbörjade en frivårdsverkställighet under 2023 var högre än andelen kvinnor som påbörjade en fängelseverkställighet under samma år.³

Högst andel kvinnor syns för tillgreppsbrott och bedrägeribrott. För dessa brottstyper stod kvinnorna för 28 respektive 26 procent av samtliga frivårdsverkställigheter.⁴ Lägst andel kvinnor syns för påbörjade frivårdsverkställigheter vad gäller narkotikabrott och brott mot person. För dessa brottstyper var andelen kvinnor 12 procent i respektive brottstyp.

³ Se rapporten Kriminalvård Fängelse och häkte 2022 på www.bra.se.

⁴ Exklusive ungdomsövervakning.

Tabell 2. Antal personer med en påbörjad frivårdsverkställighet 2023, efter brottstyp.

Brottstyp	Samtliga, antal	Kvinnor, antal	Män, antal	Andel kvinnor	Andel män
Brott mot person (BrB 3–6 kap)	2 271	274	1 997	12 %	88 %
Tillgreppsbrott (BrB 8 kap)	874	244	630	28 %	72 %
Bedrägeribrott	270	69	201	26 %	74 %
Brott mot allmän ordning och verksamhet	595	117	478	20 %	80 %
Trafikbrott	2 274	435	1 839	19 %	81 %
Narkotikabrott	3 457	432	3 025	12 %	88 %
Övriga brott	1 586	264	1 322	17 %	83 %
Samtliga	11 327	1 835	9 492	16 %	84 %

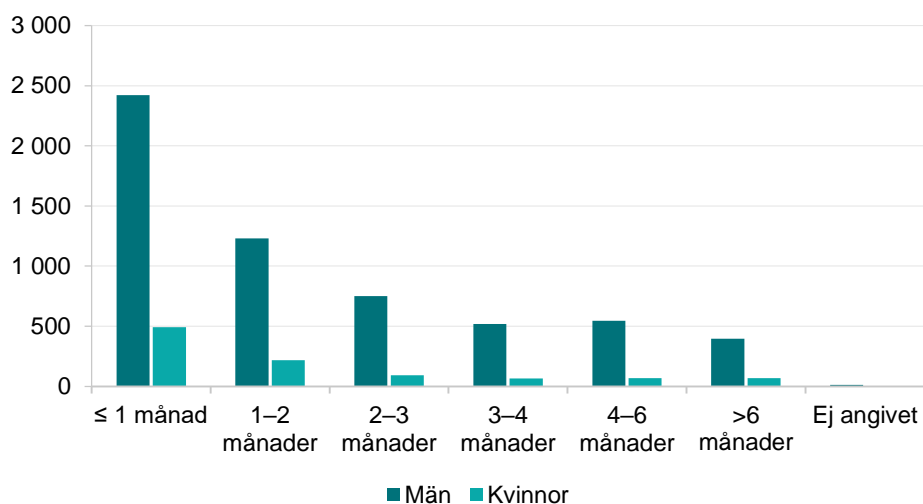
För kvinnor var de vanligaste huvudbrotten trafikbrott och narkotikabrott. För män var narkotikabrott det vanligaste huvudbrottet. Därefter var brott mot person det vanligaste huvudbrottet både för kvinnor och män. För männen utgjorde misshandel närmare tre fjärdedelar av samtliga brott mot person.

Tabell 3. Fördelningen av brott för personer som påbörjat frivårdsverkställighet 2023, i procent.

Brottstyp	Samtliga, andes fördelning	Kvinnor, andelsfördelning	Män, andelsfördelning
Brott mot person (BrB 3–6 kap)	20 %	15 %	21 %
Tillgreppsbrott (BrB 8 kap)	8 %	13 %	7 %
Bedrägeribrott	2 %	4 %	2 %
Brott mot allmän ordning och verksamhet	5 %	6 %	5 %
Trafikbrott	20 %	24 %	19 %
Narkotikabrott	30 %	24 %	32 %
Övriga brott	14 %	14 %	14 %
Samtliga	100 %	100 %	100 %

Personer som döms till intensivövervakning,⁵ skyddstillsyn förenad med samhällstjänst eller kontraktsvård, samt villkorlig dom med samhällstjänst får alla en strafftid kopplad till sin dom. Hur lång strafftiden kan vara varierar mellan de olika påföljderna. Den vanligaste strafftiden för både kvinnor och män var tider på upp till en månad (49 % respektive 41 %). Cirka 7 procent av samtliga hade en strafftid på mer än 6 månader. Liknande fördelning gällde här för både kvinnor och män.

Figur 5. Antal personer som har påbörjat en frivårdspåföljd 2023, efter kön och strafftid.

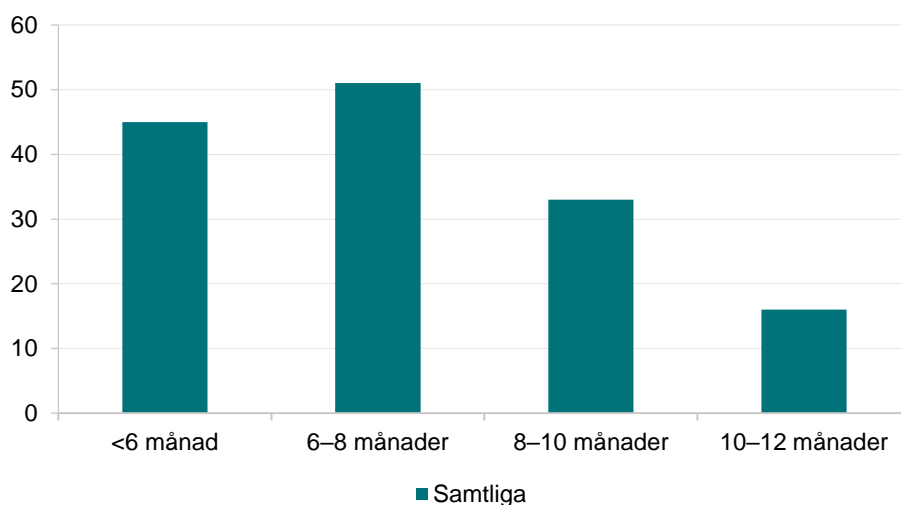

⁵ Man döms egentligen inte till intensivövervakning, utan till fängelse. Kriminalvården kan inför verkställandet av påföljden utreda om det är lämpligt att man i stället kan få avtjäna fängelsepåföljden genom intensivövervakning med elektronisk kontroll. Se www.kriminalvarden.se för mer detaljer.

Även personer som döms till ungdomsövervakning får en strafftid kopplad till sin dom. Strafftiden bestäms i domstol till en tid mellan 6–12 månader. Strafftiden redovisas i statistiken från den tidpunkt när påföljden börjar att verkställas.⁶ I de fall en person redan har avtjänat en del av straffet genom att till exempel ha varit häktad, kan det vara mindre än 6 månader kvar av straffet. I dessa fall redovisas det här som mindre än 6 månader.

Totalt var det 145 personer som påbörjade en ungdomsövervakning under 2023. Den vanligaste påföljds längden under 2023 var 6–8 månader.

Figur 6. Antal personer som har påbörjat ungdomsövervakning 2023, efter strafftid.⁷

⁶ Strafftiden räknas från det datum när verkställigheten påbörjats, i de fall det finns tillgodoräknad tid och påföljden har bestämts till minst 6 månaders ungdomsövervakning.

⁷ På grund av det låga antalet personer är figuren inte könsuppdelad.

Frivårdsinsatsernas utveckling

De frivårdsinsatser som redovisas här är intensivövervakning med elektronisk kontroll (så kallad fotboja), skyddstillsyn, villkorlig dom med samhällstjänst och ungdomsövervakning.

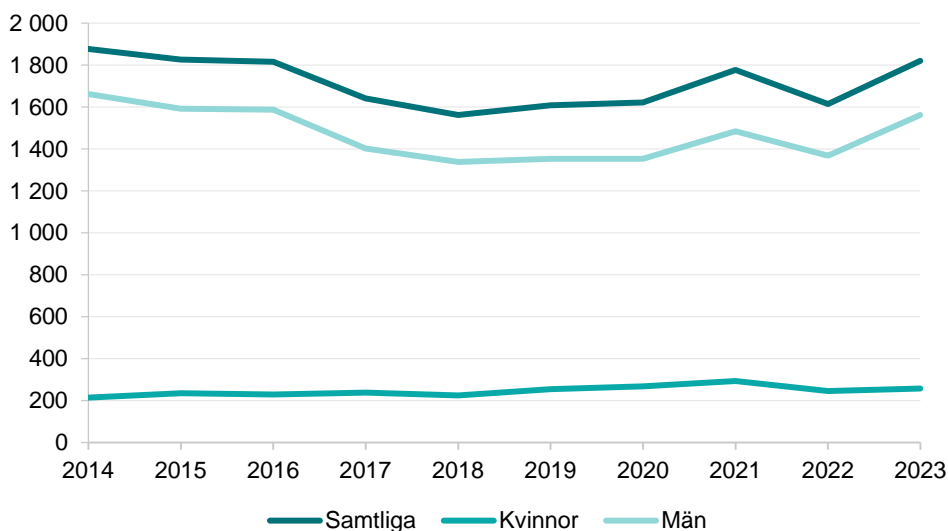
Intensivövervakning med elektronisk kontroll

Intensivövervakning med elektronisk kontroll (fotboja) är ett sätt att verkställa ett utdömt fängelsestraff om högst sex månader utanför anstalt.

År 2023 började 1 820 personer att avtjäna ett fängelsestraff genom intensivövervakning, varav 258 kvinnor och 1 562 män. Jämfört med 2022 var det en ökning med totalt 13 procent (+206 personer). För kvinnor innebar det en ökning med 12 personer (+5 %), och för män en ökning med 194 personer (+14 %). Jämfört med 2014 var det totalt 3 procent färre personer. För kvinnorna var dock nivån 20 procent högre (+43 personer), medan den var 6 procent lägre (–100 personer) för männen.

De vanligaste huvudbrotten bland personer som påbörjat en intensivövervakning med elektronisk kontroll var trafikbrott (54 %) och narkotikabrott (20 %). Fördelningen var liknande både för kvinnor och män.

Figur 7. Antal personer med en påbörjad intensivövervakning med elektronisk kontroll, åren 2014–2023.

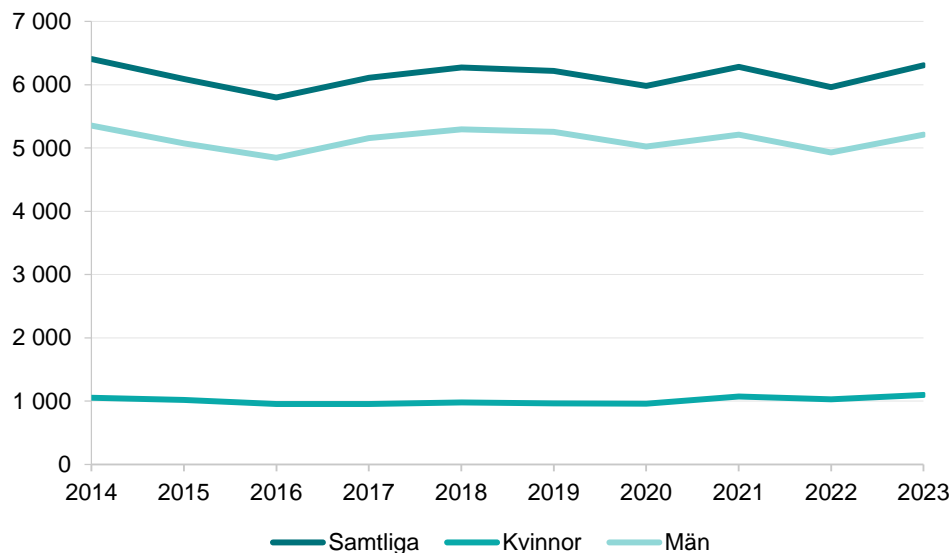
Skyddstillsyn

Skyddstillsyn avtjänas inom frivården. Skyddstillsyn kan även kombineras med fängelse, med en föreskrift om samhällstjänst, eller med en föreskrift om en särskild behandlingsplan (så kallad kontraktsvård).

År 2023 inleddes övervakning av 6 307 personer dömda till skyddstillsyn, varav 1 096 kvinnor och 5 211 män. Jämfört med 2022 innebar det en ökning med totalt 347 personer (+6 %). För kvinnor innebar det en ökning med 66 personer (+6 %), och för män en ökning med 281 personer (+6 %). Jämfört med 2014 var det totalt 98 personer färre (-2 %). Utvecklingen skilde sig dock mellan könen på så sätt att det var 45 fler kvinnor (+4 %) och 143 färre män (-3 %).

Den vanligaste brottstypen bland personer som dömts till skyddstillsyn var narkotikabrott (41 %). Även brott mot person var vanligt (17 %).

Figur 8. Antal personer med påbörjad skyddstillsyn, åren 2014–2023.

De som döms till skyddstillsyn förenad med samhällstjänst eller kontraktsvård får en alternativ strafftid i fängelse kopplad till påföljden. Under 2023 var det totalt 1 856 personer som inledde en sådan påföljds kombination. Nästan en fjärdedel (24 %) av dessa hade strafftider på som mest en månad, medan 21 procent hade en tid på mer än 6 månader.

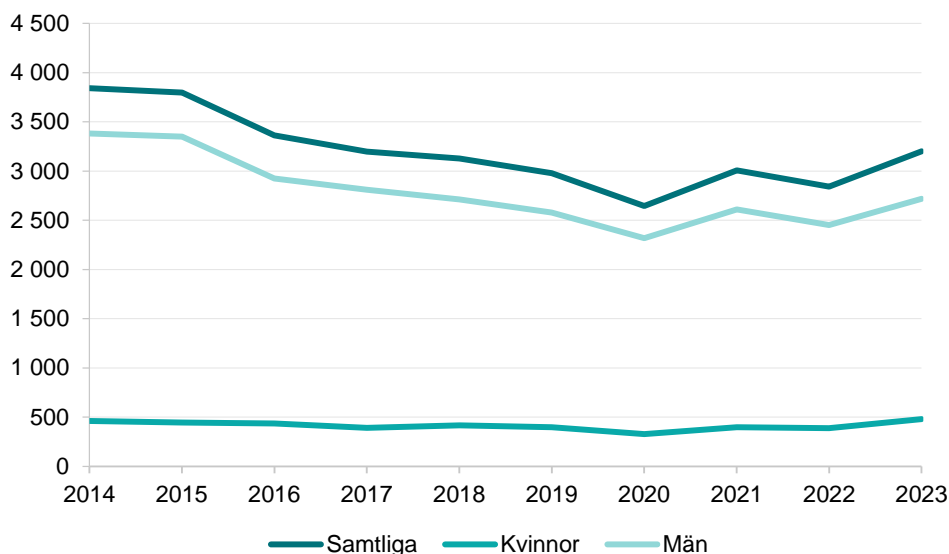
Villkorlig dom med samhällstjänst

Den som har begått ett brott som kräver ett strängare straff än böter, kan i vissa fall dömas till en villkorlig dom i stället för fängelse. Den som döms till en villkorlig dom får en prøvotid på två år utan övervakning. Personen kommer enbart till Kriminalvården om domen är förenad med samhällstjänst. Då är det frivården som administrerar samhällstjänsten.

År 2023 var det 3 200 personer som påbörjade en verkställighet om villkorlig dom med samhällstjänst, och av dessa var 481 kvinnor och 2 719 män. Jämfört med 2022 innebar det en ökning med 359 personer (+13 %). För kvinnor innebar det en ökning med 92 personer (+24 %) och för män en ökning med 267 personer (+11 %). Jämfört med 2014 innebar det i stället en minskning med totalt 644 personer (-17 %). För män innebar det en minskning med 663 män (-20 %) medan det för kvinnor i stället var några fler än 2014 (+19 personer eller +4 %).

De vanligaste huvudbrotten bland personer som dömts till villkorlig dom med samhällstjänst var misshandel (30 %), följt av trafikbrott (25 %). Nära hälften (49 %) hade en strafftid på högst en månad.

Figur 9. Personer med en påbörjad villkorlig dom med samhällstjänst, åren 2014–2023.

Ungdomsövervakning

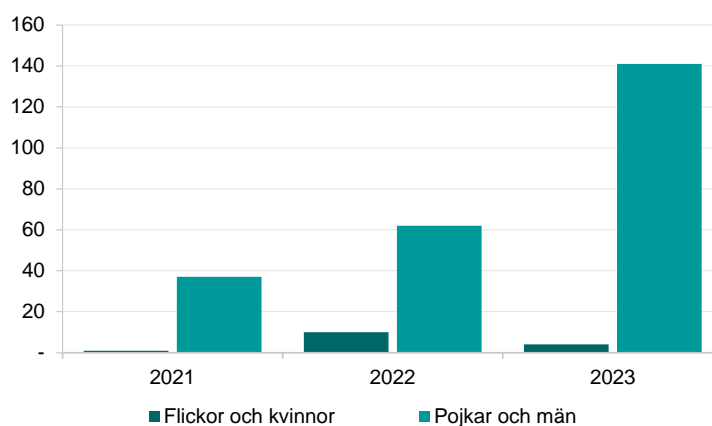
Ungdomsövervakning kan vara aktuellt för den som har begått ett allvarligt brott eller gjort sig skyldig till en upprepad brottslighet, men ändå inte bör dömas till en sluten ungdomsvård. Ungdomsövervakningen sker i samverkan mellan frivården och socialtjänsten. Den som är mellan 15–17 år kan dömas till ungdomsövervakning i 6–12 månader. I undantagsfall kan även 18–21-åringar dömas till den här påföljden, om brottet begicks innan personen fyllt 18 år. Eftersom påföljden är så pass ny bör utvecklingen tolkas med försiktighet.⁸ Jämförelser med tidigare år görs därmed enbart ett år bakåt.

Under 2023 påbörjade totalt 145 personer en ungdomsövervakning. Av dessa var 4 flickor och kvinnor och 141 pojkar och män. Jämfört med 2022 innebar det en ökning med 73 personer (+101 %). För flickor och kvinnor innebar det däremot en minskning med 6 personer samtidigt som antalet pojkar och män ökade med 79 personer.

De vanligaste huvudbrotten bland de personer som har dömts till ungdomsövervakning var brott mot person (37 %). Totalt hade cirka 43 procent dömts för förmögenhetsbrott eller brott mot allmänhet och stat. Till exempel förekom huvudbrott såsom; tillgreppsbrott, mordbrand och mened.

Drygt en tredjedel hade en strafftid på mellan 6–8 månader (35 %). Drygt en tredjedel (35 %) hade fyllt 18 år när ungdomsövervakningen började verkställas.

Figur 10. Personer med en påbörjad ungdomsövervakning, åren 2021–2023.

⁸ Påföljden infördes den 1 januari 2021.

Beskrivning av statistiken

I kriminalvårdsstatistiken över frivården redovisas personer som har påbörjat en verkställighet inom frivården, eller någon annan insats administrerad av frivården. I statistiken redovisas de personer som är föremål för dessa insatser inom kriminalvårdens frivård efter ålder, kön, huvudbrott, och strafftidens längd.

En person kan förekomma i statistiken flera gånger under samma år om personen har påbörjat en insats inom kriminalvården vid flera tillfällen under året, eftersom statistiken redovisar händelser, såsom antalet påbörjade verkställigheter inom frivården.

Statistikens ändamål

Ändamålet med kriminalvårdsstatistiken är att ge en översiktlig och aktuell bild av Kriminalvårdens verksamhet inom frivården. Den beskriver nivån och utvecklingen över tid vad det gäller antalet med en påbörjad verkställighet eller någon annan insats administrerad av frivården, under referensåret. Statistiken är enbart deskriptiv och ger alltså inga djupgående förklaringar till de förändringar som har skett under den redovisade perioden.

Statistikens innehåll

I statistiken över frivården inom kriminalvården ingår två delpopulationer:

- personer som påbörjat en verkställighet inom frivården under året
- påbörjade övervakningar efter villkorlig frigivning.

Begrepp och definitioner i den officiella kriminalvårdsstatistiken ses över årligen. Syftet är att uppnå en så hög sammanvändbarhet som möjligt med Kriminalvårdens egen statistik⁹.

Kategorisering av brott

Brottsredovisningen utgår från lagrummet för det brott som personen har dömts för. En person kan vid ett och samma tillfälle dömas till en kriminalvårdspåföljd för flera brott. I tabellerna redovisas brotten därför efter huvudbrott.¹⁰

⁹ Se <https://www.kriminalvarden.se/forskning-och-statistik>.

¹⁰ Huvudbrott definieras som det brott som har den strängaste påföljden i sin straffskala.

Insamling och bearbetning

Kriminalvårdsstatistiken samlas in och kontrolleras av Kriminalvården som sammanställer aggregerade underlag till den officiella statistiken. Statistiken granskas och sammanställs i tabeller samt publiceras av Brå.

Jämförbarhet över tid

Statistik över kriminalvårdens klienter har i Sverige producerats sedan 1830. Statistiken produceras sedan 1996 av Brottsförebyggande rådet. Historisk statistik som publicerades innan dess finns för nedladdning på Statistiska centralbyråns (SCB) webbplats www.scb.se.

Tekniska, metodmässiga och juridiska förändringar

Statistikens tillförlitlighet och jämförbarhet över tid påverkas av olika faktorer. Här följer en sammanställning av olika systemtekniska, metodologiska och lagstiftningsrelaterade förändringar samt andra eventuella förändringar sedan 2014, som i olika utsträckning har påverkat statistiken över Kriminalvård-frivård. Dessa förändringar bör beaktas vid tolkning av statistiken. De är redovisade i omvänd kronologisk ordning, med de senaste förändringarna först. Styckena är skrivna så att de kan läsas separat. Den som är intresserad av ett specifikt år eller händelse kan alltså gå direkt till det relevanta stycket. Förändringar som inträffade före 2014 finns dokumenterade i Kvalitetsdeklarationen över statistiken om Kriminalvård-frivård på www.bra.se.

Förändringar år 2022

Ny frivårdsstatistik

Ny frivårdsstatistik publiceras 2022. Det första året med den nya redovisningen är 2012. Statistiken redovisas i en egen rapport *Kriminalvård-Frivård*.

Ändringar i tabeller:

Tabell 21

Vid redovisning för 2022 infördes en ny kolumn för påföljden *ungdomsövervakning*. En ny rad för *vapenbrott* har lagts till i tabellen.

Tabell 22b

Vid redovisning för 2022 har en ny tabell lagts till för redovisning av *ungdomsövervakning* och *strafftid*.

Tabellerna 23–26

Vid redovisning för 2022 har en ny rad för *vapenbrott* lagts till i tabellerna.

Tabell 27

Vid redovisning för 2022 har en ny tabell lagts till för redovisning av *ungdomsövervakning*, *brott* och *ålder*.

Förändringar år 2021

Den nya påföljden ungdomsövervakning införs

Den 1 januari 2021 tillkom en ny lag som innebär en ny påföljd och en ny verkställighet inom Kriminalvården, ungdomsövervakning. De som kan dömas till ungdomsövervakning är unga lagöverträdare, i huvudsak personer mellan 15 och 17 år, som har begått ett allvarligt brott eller som har dömts för upprepad brottslighet. Ungdomsövervakning innebär en samverkan mellan frivården och socialtjänsten i den dömdas hemkommun.

Förändringar år 2020

Begreppsändringar i statistiken

I samband med produktion för 2020 genomförde Kriminalvården och Brå vissa namnändringar av begrepp. Måtten intagna på anstalt, inskrivna på anstalt och avgångar på anstalt bytte därmed namn enligt följande:

- *Intagna på anstalt har bytt namn till påbörjade fängelseverkställigheter.*
- *Inskrivna på anstalt har bytt namn till pågående fängelseverkställigheter.*
- *Avgångar från anstalt har bytt namn till avslutade fängelseverkställigheter.*

I och med namnändringen infördes även begreppet *fängelseverkställighet* med definitionen: En eller flera fängelsepåföljder som verkställs genom att den dömda avtjänar sitt straff på anstalt eller i häkte.

Covid-19-pandemins påverkan på kriminalvårdsstatistiken

Covid-19-pandemin påverkade Kriminalvårdens verksamhet. Framför allt var det rutiner i anslutning till permissioner och frivårdspåföljder som påverkades.

Förändringar år 2014

Förändring av åldersgrupper i statistiken

I 2014 års statistik har åldersgrupperna 15–17 år och 18–20 år sammanslagits till en åldersgrupp (15–20 år) för att undvika redovisning av små tal.

Brå ansvarar för den officiella kriminalstatistiken och har till uppgift att förse rättsväsendets myndigheter, brotts-förebyggande aktörer och övriga användare med statistik av god kvalitet som underlag för verksamhetsuppföljning, beslutsfattande, utredningsverksamhet och forskning.

Utifrån insamlade uppgifter från rättsväsendets administrativa system, sammanställer och presenterar Brås enhet för rättsstatistik årligen cirka 1 100 tabeller på månads-, kvartals- och årsbasis inom områdena brott, personer lagförda för brott, kriminalvård och återfall i brott. Uppgifterna redovisas på såväl nationell som regional och lokal nivå.

Tabellerna publiceras på Brås webbplats, www.bra.se/statistik, tillsammans med tolknings-anvisningar, kommentarer och analyser.

Brottsförebyggande rådet/National Council for Crime Prevention

Box 1386/Tegnérgatan 23, SE-111 93 STOCKHOLM

Tel +46 (0) 8 527 58 400, registrator@bra.se, www.bra.se

urn:nbn:se:bra- 1180 1180